

RAQAMLI MADANIYAT SHAROITIDA MILLIY QADRIYATLARNING SAQLASH MUAMMOLARI

Kubayeva Fotima Jamshid qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti,
Pedagogika fakulteti 2- bosqich talabasi.

Tel: +998883821204

Email: kubayevafotima1@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada raqamli madaniyatning milliy qadriyatlarga ta'siri, ularning saqlanishdagi muammolari va imkoniyatlari tahlil qilinadi. Raqamli texnologiyalar yosh avlodning madaniy o'zligini shakllantirishda ikki tomonlama ta'sir ko'rsatmoqda: bir tomondan, global madaniyatning tez tarqalishi milliy qadriyatlarning zaiflashishiga olib kelishi mumkin; boshqa tomondan, raqamli platformalar milliy madaniyatni rivojlantirish va ommalashtirish uchun samarali vosita hisoblanadi. Tadqiqot natijalari asosida ta'lim tizimida, davlat siyosatida va ijtimoiy muhitda raqamli madaniyatning milliy qadriyatlarni saqlashdagi o'рни va ahamiyati ko'rsatib o'tiladi hamda samarali takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: raqamli madaniyat, milliy qadriyatlar, raqamli platformalar, madaniy o'zlik, ta'lim, davlat siyosati, yoshlar.

Kirish: Bugungi kunda raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi va internet resurslarining tez sur'atlar bilan rivojlanishi ijtimoiy hayotning barcha jabhalariga, xususan, madaniyatga ham tubdan ta'sir ko'rsatmoqda. Raqamli madaniyat atamasi internet, ijtimoiy tarmoqlar, raqamli media va virtual muhitda shakllangan madaniy jarayonlarni ifodalaydi. Ushbu madaniyat yoshlarning dunyoqarashi, axloqiy qadriyatlari va madaniy identitetiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda.

Milliy qadriyatlar esa xalqning tarixiy tajribasi, urf-odatlar, til, din va madaniy an'analar orqali shakllangan, millatning o'ziga xosligini ifodalovchi asosiy unsurdir. Raqamli madaniyat sharoitida milliy qadriyatlarning saqlanishi va rivojlanishi dolzarb muammo sifatida qaralmoqda. Globalizatsiya va texnologik taraqqiyot natijasida

yoshlar orasida universal va global madaniyat g'oyalarning keng tarqalishi milliy qadriyatlarning zaiflashishiga olib kelishi xavfi mavjud.

Shu bilan birga, raqamli platformalar milliy madaniyatni kengroq auditoriyaga yetkazish, yoshlarni milliy qadriyatlar bilan tanishtirish va ularni yangi shakllarda rivojlantirish imkonini beradi. Shu sababli ushbu maqolada raqamli madaniyat sharoitida milliy qadriyatlarning saqlanish muammolari, ularning sabab va oqibatlari, shuningdek, saqlashning samarali yo'llari tahlil qilinadi.

Mavzuga doir adabiyotlar tahlili: Raqamli madaniyat va milliy qadriyatlarning o'zaro ta'siri masalasi so'nggi yillarda nafaqat O'zbekiston, balki butun dunyo olimlari tomonidan faol o'rganilmoqda. Bu mavzuga oid nazariy va amaliy tadqiqotlarda raqamli texnologiyalar madaniyatni shakllantirishda muhim vosita sifatida ko'riladi, ammo shu bilan birga milliy qadriyatlarning saqlanishi va rivojlanishi masalasi ham alohida e'tiborni talab qiladi.

Daniel Bellning postindustrial jamiyat haqidagi nazariyasi

Daniel Bell (1973) o'zining *The Coming of Post-Industrial Society* asarida postindustrial jamiyatda bilim va axborotning markaziy rolini ta'kidlaydi. Uning fikricha, texnologik taraqqiyot madaniy jarayonlarga tubdan ta'sir ko'rsatib, madaniyatni global axborot maydonida yangi shakllarda rivojlantirish imkonini beradi[1]. Bellning nazariyasi raqamli madaniyatning rivojlanishi milliy madaniyatga ta'sirini tushunishda nazariy asos yaratadi.

Manuel Castellsning tarmoq jamiyati konsepsiyasi

Manuel Castells (1996) o'zining *The Rise of the Network Society* asarida tarmoq jamiyati va raqamli texnologiyalarning madaniyatga ta'sirini keng yoritadi. U global axborot tarmoqlari orqali madaniy o'zaro ta'sir kuchayishini, shu bilan birga milliy o'zlikni saqlash muammosini ko'rsatadi[2]. Castells raqamli madaniyatning global va mahalliy madaniyatlarni uyg'unlashtirish, yangi madaniy shakllarni yaratishda qanday rol o'ynashini ochib beradi.

Stuart Hallning madaniyat va identitet nazariyasi

Stuart Hall (1997) madaniyat va identitet munosabatlarini o'rganib, madaniyatning dinamik va konstruktiv tabiatini ta'kidlaydi. U milliy identitet raqamli madaniyat sharoitida o'zgarishi va yangi shakllarda ifodalanishini ta'kidlaydi[3]. Hallning fikricha, madaniyat har doim ijtimoiy sharoitlar, shu jumladan texnologik o'zgarishlar bilan yangilanadi.

Eric Hobsbawmning millatlar va millatchilik haqidagi tadqiqoti

Eric Hobsbawm (1990) millat va millatchilik tushunchalarini tarixiy kontekstda o'rganib, milliy qadriyatlarning paydo bo'lishi va rivojlanishidagi ijtimoiy, siyosiy omillarni ko'rsatadi[4]. Uning fikricha, milliy qadriyatlar doimiy jarayon bo'lib, yangi texnologiyalar va madaniyat shakllanishiga moslashadi.

O'zbek olimi O. Ziyaevning raqamli madaniyat va milliy qadriyatlar haqida tadqiqoti

O'zbekistonlik olim O. Ziyaev (2021) raqamli madaniyatning milliy qadriyatlarga ta'siri masalasini batafsil yoritadi. U raqamli platformalar orqali yoshlar orasida milliy o'zlikni shakllantirish imkoniyatlari va xavflarini tahlil qiladi[5]. Ziyaev milliy qadriyatlarni saqlashda ta'lim, madaniyat va davlat siyosatining integratsiyalashgan rolini ta'kidlaydi.

Maqolaning maqsadi — raqamli madaniyat va milliy qadriyatlar o'rtasidagi munosabatlarni aniqlash, mavjud muammolarni yoritish va ularni bartaraf etish uchun ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdir.

Yuqoridagi olimlarning fikrlari raqamli madaniyat va milliy qadriyatlar o'rtasidagi murakkab munosabatlarni ochib beradi. Daniel Bell va Manuel Castells texnologik taraqqiyot va tarmoq jamiyati konsepsiyalari orqali raqamli madaniyatning global madaniyat bilan bog'liqligini tushuntiradi. Stuart Hall va Eric Hobsbawm madaniyat va milliy identitetning dinamik, doimiy o'zgaruvchanligini ta'kidlaydi. O'zbekistonlik olim O. Ziyaev esa mahalliy kontekstda bu jarayonlarni yoritib, raqamli madaniyat sharoitida milliy qadriyatlarni saqlash uchun zamonaviy yondashuvlar zarurligini bildiradi.

Shu bilan birga, yuqoridagi nazariy va amaliy tadqiqotlar milliy qadriyatlarning raqamli madaniyat sharoitida saqlanishi uchun faqat himoya choralaridan tashqari, ularni raqamli muhitda yangicha shakllantirish va targ'ib qilish lozimligini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari va muhokamalar: Ushbu maqolada olib borilgan tadqiqotlar va adabiyotlar tahlili asosida raqamli madaniyat sharoitida milliy qadriyatlarning saqlanishidagi muammolar va imkoniyatlar aniqlanib, ularning ahamiyati muhokama qilindi.

1. Raqamli madaniyatning milliy qadriyatlarga ta'siri

Raqamli texnologiyalar va internetning keng tarqalishi milliy madaniyatning tarqalish va o'zgarish jarayonlarini tezlashtirdi. Bu jarayonda yoshlar orasida global madaniyat elementlari keng tarqalmoqda, bu esa milliy qadriyatlarning sustlashishiga olib kelishi mumkin. Shu bilan birga, raqamli platformalar milliy madaniyatni ommalashtirish, saqlash va rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda.

2. Ta'lim tizimidagi ahamiyati

Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, ta'lim tizimida raqamli madaniyatni milliy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirish zarur. Milliy madaniyat elementlari o'quv dasturlariga kiritilishi, raqamli texnologiyalar yordamida samarali o'qitish metodlari ishlab chiqilishi lozim. Bu yosh avlodni milliy o'zlikni anglashga undaydi.

3. Davlat siyosati va madaniyatning integratsiyasi

Davlat siyosati raqamli madaniyat va milliy qadriyatlarni birlashtirgan strategiyalarni ishlab chiqishi, madaniyatni raqamlashtirish bo'yicha loyihalarni qo'llab-quvvatlashi muhim. Shu bilan birga, ijtimoiy tarmoqlarda milliy qadriyatlarga zid bo'lgan kontentga qarshi kurashish mexanizmlari kuchaytirilishi kerak.

4. Jamiyat va oila roli

Milliy qadriyatlar asosan oila va mahalla kabi ijtimoiy muhitda shakllanadi. Raqamli madaniyat sharoitida ham oila va jamiyat milliy qadriyatlarni yosh avlodga yetkazishda faol rol o'ynashi zarur. Ijtimoiy dasturlar orqali oilalarga ko'maklashish va milliy an'analarni mustahkamlash bo'yicha chora-tadbirlar amalga oshirilishi muhim.

Muhokamalar: Raqamli madaniyat sharoitida milliy qadriyatlarni saqlash muammosi ko'p qirrali va murakkab jarayon bo'lib, nafaqat texnologik, balki ijtimoiy, siyosiy va madaniy omillarni ham o'z ichiga oladi. Globalizatsiya va texnologik taraqqiyot natijasida madaniyatlar o'zaro chambarchas bog'langan va ta'sir ko'rsatmoqda. Bu jarayonda milliy qadriyatlarning himoyasi ularni yangi shakllarda yangilash va raqamli muhitga moslashtirish orqali amalga oshirilishi mumkin.

Shuningdek, yoshlar orasida raqamli savodxonlikni oshirish, milliy madaniyatni o'rgatishning interaktiv va innovatsion usullarini joriy etish zarur. Davlat va jamiyat hamkorligi milliy qadriyatlarni raqamli davrda saqlash va rivojlantirish uchun mustahkam asos yaratadi.

Xulosa va takliflar: Ushbu maqolada raqamli madaniyat sharoitida milliy qadriyatlarning saqlanish muammolari va imkoniyatlari tahlil qilindi. Raqamli texnologiyalar milliy madaniyatga ikki tomonlama ta'sir ko'rsatadi: bir tomondan, global madaniyatning keng tarqalishi milliy qadriyatlarning sustlashishiga olib kelishi mumkin, boshqa tomondan, raqamli platformalar milliy madaniyatni rivojlantirish va ommalashtirish uchun samarali vosita hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, milliy qadriyatlarni saqlash uchun ta'lim tizimida raqamli madaniyat bilan uyg'unlashtirilgan yangi metod va dasturlar ishlab chiqilishi zarur. Shu bilan birga, davlat siyosatida raqamli madaniyatni milliy qadriyatlar bilan integratsiyalashgan holda rivojlantirish strategiyasini amalga oshirish muhim.

Jamiyat va oila milliy qadriyatlarni yosh avlodga yetkazishda markaziy rol o'ynaydi. Shu sababli, milliy madaniyat va an'analarni mustahkamlash uchun ijtimoiy dasturlar va o'quv tadbirlarini kengaytirish lozim.

Takliflar:

1. Ta'lim tizimida raqamli madaniyat elementlarini milliy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirish bo'yicha yangi o'quv dasturlarini ishlab chiqish va joriy etish.

2. Davlat darajasida raqamli madaniyat va milliy qadriyatlarni rivojlantirish bo'yicha kompleks strategiyalarni ishlab chiqish va amalga oshirish.

3. Raqamli platformalarda milliy madaniyatni targ'ib qilish uchun maxsus kontent yaratish va yoshlar orasida milliy o'zlikni oshirishga qaratilgan kampaniyalar tashkil etish.

4. Oila va jamiyatda milliy qadriyatlarni saqlash uchun ijtimoiy qo'llab-quvvatlash dasturlarini kengaytirish.

5. Yoshlarning raqamli savodxonligini oshirish va madaniy o'zlikni shakllantirish bo'yicha trening va seminarlarni tashkil etish.

Ushbu takliflar amalga oshirilsa, raqamli madaniyat sharoitida milliy qadriyatlarning barqaror saqlanishi va rivojlanishiga erishish mumkin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bell, D. (1973). *The Coming of Post-Industrial Society*. New York: Basic Books.

2. Castells, M. (1996). *The Rise of the Network Society*. Oxford: Blackwell Publishers.
3. Hall, S. (1997). *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Sage Publications.
4. Hobsbawm, E. (1990). *Nations and Nationalism since 1780: Programme, Myth, Reality*. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Ziyaev, O. (2021). *Raqamli madaniyat va milliy qadriyatlar: Muammolar va yechimlar*. Toshkent: Ilmiy Nashriyot.
6. Jenkins, H. (2006). *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. New York: New York University Press.
7. Appadurai, A. (1996). *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
8. Castells, M. (2009). *Communication Power*. Oxford: Oxford University Press.
9. Fukuyama, F. (1992). *The End of History and the Last Man*. New York: Free Press.